

Psykokrig: Kværlanten vs. kommissæren

Portræt: Helmuth Nyborg og Jens Mammen

Professor Helmuth Nyborg er smidt ud af Aarhus Universitet - officielt anklaget for sjusk og fejl i en undersøgelse. Men bag den hårde sanktion ligger fire årtiers bitter fejde mod instituttets herskende ideologer, som har dyrket marxistisk psykologi siden 1968.

Af KIM HUNDEVADT

Den 23. november 2005 tog Jens Mammen, leder af Psykologisk Institut på Aarhus Universitet, et højst usædvanligt skridt:

Jens Mammen skrev til universitetets ledelse, at han var i alvorlig tvivl om kvaliteten og etikken i den forskning, som hans medarbejder, professor Helmuth Nyborg, havde gennemført om kønsforskelle i intelligens, og han anmodede om, at der blev nedsat et sagkyndigt udvalg til at kulegrave professorens arbejde.

Brevet startede en lavine, som foreløbig er endt med, at Helmuth Nyborg i juni blev fritaget for tjeneste og smidt på porten i vanære, mens universitets rektor overvejer, om der skal rejses en tjenestemandssag imod ham.

Imens cirkulerer historien om, hvad der fik Jens Mammen til at bruge så drastiske metoder over for en gammel kollega, blandt de øvrige medarbejdere og professorer på Psykologisk Institut.

Der er to udlægninger af sagen:

Enten har Jens Mammen gjort sin pligt som en konsekvent og retlinet institutleder - nemlig at sikre kvaliteten af universitetets forskning.

Ellers også har han misbrugt sin lederposition til at få ram på en ærkerival, som han både personligt, fagligt og politisk har været på kant med i næsten hele sit professionelle virke.

Fælles for begge versioner er, at den nuværende fejde mellem en politisk ukorrekt professor, som er under anklage for at have sjuksket med sine resultater, og en bureaukratisk leder, som har skabt sig en karriere ved at fortolke den marxistiske psykologi, har dybe rødder tilbage i instituttets historie.

Det er en fejde, som handler om nid og nag mellem to vidt forskellige personligheder, men også om videnskabelige og ideologiske modsætninger. 69-årige Helmuth Nyborg og 64-årige Jens Mammen havde ellers chancen for et livslangt venskab.

De gik i den samme folkeskole i Ordrup, og deres mødre var jævnligt sammen i den lokale husmoderforening, men efter skolen kastede Helmuth sig ud i en omflakkende liv som bl.a. søfyrbøder og radiotelegrafist, før han søgte ind på psykologi på Københavns Universitet og blev genforenet med Jens, som var gået den direkte vej fra gymnasiet til den akademiske verden.

Foråret 1968

De stod sammen på barrikaderne under ungdomsoprøret, hvor de psykologistuderende blev regnet blandt frontkæmpere, de maledes slogans på murene som Bryd professorvældet - medbestemmelse nu, og de besatte Psykologisk Laboratorium i foråret 1968.

I sommerens løb blev Mammen, Nyborg og andre førende oprørere headhuntet af Gerhard Nielsen, som var i gang med etablering af et nyt institut for psykologi på Aarhus Universitet og havde brug for en flok unge, progressive assistenter.

Jens Mammen og en række af de øvrige pionérer i Århus var medlemmer af Danmarks Kommunistiske Parti (DKP), som snart erobrede en stærk magtbase på det nye institut, hvor jorden var gødet for marxistiske teorier. Det var således tidstypisk, at Jens Mammen i sin magisterkonferens fra 1969 konkluderede, at Marx' opfattelse af menneskets frihed kan »definere et værdimæssigt grundlag for psykologien og den psykologiske praksis.«

De unge DKP'ere var stærkt inspireret af de såkaldte sovjetpsykologer - ikke mindst Aleksej Leontjev, som udviklede virksomhedsteorien, en førende psykologisk doktrin under den sovjetiske kommunisme. Jens Mammens doktorafhandling fra 1983, som fortsat er pensum for de studerende, indeholder også en lang analyse af Leontjevs ideer.

Helmuth Nyborg var derimod knyttet til den anti-autoritære del af venstrefløjen, men i 1972 vendte han én gang for alle ryggen til Marx og Mao og rettede blikket mod Darwins evolutionslære.

Skyttegravskrigen

1970'erne udviklede sig som bekendt til en skyttegravskrig mellem dogmatiske retninger inden for marxismen, og der var kun ringe plads til en outsider som Helmuth Nyborg, som hævdede, at biologien spiller en væsentlig rolle for, hvordan vi udvikler os som mennesker, og hvorfor Per klarer sig bedre i livet end Poul.

Den herskende opfattelse på instituttet var, at det var samfundets skyld, fordi et sygt samfund skaber syge mennesker. Helmuth Nyborgs forskning blev anset for at være dybt reaktionær.

Han søgte i stedet ind i et internationalt netværk af forskere, som interesserede sig for individuelle forskelle og insisterede på, at de data, man finder i empiriske undersøgelser, skal have lov til at tale for sig selv, uanset om de er politisk ukorrekte og f.eks. viser, at hvide i gennemsnit er klogere end sorte, og at mænd i gennemsnit er nogle få IQ-point mere intelligente end kvinder.

I denne forskerkreds har Nyborg i årenes løb skabt sig et stort navn efter at have publiceret en række videnskabelige artikler, redigeret bøger og festskrifter, arrangeret konferencer og siddet i ledelsen for videnskabelige selskaber. Men ligesom de øvrige i netværket har han også løbende måttet forsvare sig mod anklager om, at han er højreekstremist eller racist, hvilket han vredt afviser med en henvisning til, at han blot nægter at lade data farve af politiske utopier.

DKP-juntaen i Århus

Mens Nyborg forsvandt ud på et sidespor, fik Jens Mammen og DKP-juntaen, som den blev kaldt, stor indflydelse på Psykologisk Institut. De besatte vigtige poster i organisationen og var, som et fhv. juntamedlem beskriver det, med til »at udvikle et alment teoretisk fundament for psykologien med inspiration fra sovjetpsykologerne.«

En yngre forsker siger mere uvenligt, at de kun har bidraget med en marxistisk skrivebordspsykologi, som er ren spekulation.

»De har skrevet tunge bøger, som ingen kan forstå, og de er uden internationale kontakter,« lyder skudsmålet.

De to Ordrup-drenge kunne altså næppe have valgt en mere forskellig karrierevej, men de var indbyrdes rivaler. I 1989 søgte de begge en stilling som docent. Jens Mammen fik jobbet, og Helmuth Nyborg klagede over, at han på trods af sine faglige kompetencer og internationale publikationer blev vrasket til fordel for en kollega, som kun havde luftet sine marxistiske teorier for vennerne i danske tidsskrifter.

Følte sig chikaneret

Nyborg følte sig til tider også direkte chikaneret, f.eks. da adfærdsgenetik, som var et af hans fag, i to omgange blev nedlagt, mens han var på rejse i udlandet. Omvendt var han heller ikke bange for at skyde først. Han har på utallige møder været en uforsonlig kritiker af ledelsen, som efter hans mening burde satse langt mere på biologi, neuropsykologi og empirisk forskning, som kan publiceres internationalt.

Uenighederne har udviklet sig til voldsomme skænderier, som for længst har fået modstanderne til at stemple Nyborg som besværlig og som kværlant. Men hans kritik er ikke blevet mildere - heller ikke efter at Jens Mammen i 2001 nåede til tops som leder af instituttet.

Det ironiske er, at Helmuth Nyborg har fået mere og mere ret i takt med, at tidsånden er skiftet. Marx har været på tilbagemarch i mange år, mens Darwin har vundet terræn, og biologien fylder mere i undervisningen på psykologi. Det er også officiel politik på universitetet, at forskning i international klasse vejer tungere end teoretisk forskning, som foregår med næsen i skyerne.

»Helmuth Nyborg har sejret ad helvede til,« siger en mangeårig medarbejder på instituttet og tilføjer, at det virker, som om han ikke selv har opdaget det. At det efter fire årtiers evige slagsmål er blevet hans akademiske strategi at være i modvind. Og at han måske har skærpet sine synspunkter - bl.a. om kønsforskelle og arvehygiejne - for vedvarende at kunne være i opposition.

Den videnskabelige uenighed mellem Helmuth Nyborg og Jens Mammen er formentlig også mindre i dag - og mindre end de selv vil erkende, mener flere medarbejdere. Men kemien er ikke blevet bedre, snarere tværtimod.

Jens Mammen beskrives som fair og principfast, men også som en rigoristisk og regelret kommissær, som har fungeret fint i en hierarkisk organisation som DKP.

En professor siger, at han har haft ry for at være ubestikkelig, men at troen på, at han ikke meler sin egen kage, er begyndt at vakle efter universitetets proces mod Helmuth Nyborg.

Den havde sit udspring i januar 2002 - ikke længe efter at Mammen var blevet institutleder. Helmuth Nyborg fortalte i et avisinterview, at han var på vej med en undersøgelse, som viste, at mænd i gennemsnit var mere intelligente end kvinder.

Stor alvor

Allerede halvanden uge senere var Jens Mammen i pressen med et krav om, at Helmuth Nyborg hurtigst muligt skulle dokumentere sine påstande. Han sagde også, at han som institutleder så på sagen med stor alvor.

I den mellemliggende periode har Mammen - ifølge et responsum, som en jurist har udarbejdet for Helmuth Nyborg - sendt bunker af mails og breve til professoren med uendelige krav om dokumentation og redegørelser. Helmuth Nyborg har bl.a. detaljeret skulle gøre rede for detaljer i en undersøgelse, som ligger 30 år tilbage i tiden. Og han har ofte fået besked på at svare med kort varsel - selv i perioder med dødsfald i den nærmeste familie.

Juristen taler om »en systematisk mobning, chikane og overvågning«.

Helmuth Nyborgs kolleger udtrykker sig mere diplomatisk, men de fleste mener, at instituttets daværende ledelse med Jens Mammen i spidsen har et stort medansvar for, at sagen er kommet så vidt, fordi Nyborg er blevet presset til at udlevere data, som han ikke har haft tid til at kontrollere.

Indtil videre er Helmuth Nyborg fritaget for tjeneste. Men han får en sidste chance for at rense sit navn, inden han skal pensioneres som 70-årig. Universitetets rektor, Lauritz B. Holm-Nielsen, vil bede ham om en udtalelse til den indstilling, der ligger fra dekanen på Det samfundsvidenskabelige Fakultet.

Når den foreligger om nogle uger, beslutter Holm-Nielsen, hvad der skal blive det endelige resultat af 40 års akademisk fejde.

kim.hundevadt@jp.dk

Denne artikel bygger på en række interviews med nuværende og tidligere professorer, medarbejdere og studerende på Psykologisk Institut. Helmuth Nyborg og Jens Mammen har ikke ønsket at medvirke.

Billedtekst: HELMUTH NYBORG Professor og forsker i intelligens og individuelle forskelle. Har fået klø for at offentliggøre resultater, som viser, at mænd i gennemsnit er kvikkere end kvinder. Tilhængerne roser hans mod til at gå imod strømmen med politisk ukorrekt forskning. Kritikerne opfatter ham som en irriterende kværulant.

Titel

Stednavne

DANMARK

Emneord

PSYKOLOGI, UDVIKLINGSLÆRE, KOMMUNISME, BIOGRAFI

Personer

NYBORG_HELMUTH_FORSKER, MAMMEN_JENS_PROFESSOR

Virksomheder

Alt materiale i InfoMedia er omfattet af lov om ophavsret. Fotografisk, mekanisk eller anden gengivelse af materiale i InfoMedia, eller dele heraf, uden tydelig kildeangivelse, er forbudt uden forudgående skriftlig aftale med InfoMedia Huset A/S i henhold til gældende dansk lov om ophavsret. En del artikler i InfoMedia indeholder links til andre websites. InfoMedia påtager sig intet ansvar for, at sådanne links fungerer, eller at de angivne web-adresser er korrekte.